

Where the booze is

Column wetenschapscafé Rotterdam, 31 oktober 2011

Wanneer de bebaarde Sloveense filosoof Slavoj Žižek zich inzet voor de Occupy-beweging, is dat de koren op de molen voor mijn wetenschappelijke vrienden aan de borreltafel, om de discussie over wetenschap en maatschappij nog maar eens aan te zwengelen. Waarom laat hij, Žižek dus, zich in met een stelletje communisten en milieuradikalinski's? Het onderliggende argument is natuurlijk, dat wetenschappers zich bezig moeten houden met de feiten, en niet met politiek.

Van Žižek is welbekend dat hij populaire films van Hitchcock gebruikt om zijn theorieën te ondersteunen, onder het mom: *wat niet in de populaire cultuur bestaat, is niet waar*. Laat ik hem eens op die manier proberen te ondersteunen.

De klassieke thriller *The Untouchables* uit 1987 verbeeldt het gerechtelijk onderzoek naar Al Capone, dat in werkelijkheid heeft plaatsgevonden van 1929 tot Capone's arrestatie in 1931. In de film begint de strijd tegen de illegale drankhandel van de gangster met een dwingende “**vraag**” aan de hoofdrolspeler van het verhaal, de overheidsagent Elliot Ness.

Ness [Kevin Costner] is de man die erop gebrand is om Capone achter slot en grendel te zetten, maar hij weet alleen niet hoe, omdat hij nog in alle opzichten een bureaucraat is, een kantoorpik zogezegd. Ness is almaar op zoek naar extra ‘bewijs’, naar meer hardgemaakte evidentie, naar onomstotelijk materiaal dat de rauwe criminele activiteiten van Capone bevestigt. Ness doet een inval in een loods, die leeg blijkt te zijn – geen illegale alcohol te zien, geen andere illegale praktijken. Een afgang voor hem – en de kranten maken hem met de grond gelijk.

En dan, tijdens een nachtelijke wandeling, op een verlaten brug in het koude Chicago, ontmoet Ness de doorgewinterde politieagent Jimmy Malone [Sean Connery] Ze raken in gesprek over Capone. Ness vraagt zich af wat hij moet doen. Malone confronteert Ness door de vraag te verdraaien en terug te vuren: “Everyone knows where the booze is, Mr. Ness”, en Malone vervolgt: “The question is, **whether you are willing to cross Capone.**”

Ten tijde van de drooglegging en de Grote Crisis in Amerika, stelde Sigmund Freud zichzelf precies dezelfde vraag, maar dan aan de andere kant van de wereld, waar Europa zich richting de grote Kladderadatsch bewoog.

Freud, opgegroeid in de negentiende eeuw waarin de deugd van ‘objectiviteit’ tot de hoogste ethische waarde was uitgegroeid binnen de academische wereld, moest gegeven de turbulente culturele en politieke situatie concluderen dat “kennis”, “bewijs” en “evidentie” buiten de wetenschap lang niet zo vanzelfsprekend zijn.

Het was de aanleiding voor het schrijven van zijn klassiek geworden cultuurfilosofische opstellen als *De Toekomst van een illusie* en *Het Onbehagen in de*

cultuur. In deze opstellen worstelt Freud met de vraag waarom wij moderne mensen toch zoveel 'objectieve' kennis kunnen hebben van de wereld, maar tegelijkertijd daar niet naar handelen. Onverminderd laten wij ons leiden door fantasieën en illusies.

Everyone knows where the booze is, but are you willing to cross Capone? Weten is nog iets anders dan *willen*. En je kunt wel zeggen dat je 'wilt', maar 'wil' je het dan ook echt? Dat was de onderliggende vraag van de vandaag in onmin geraakte psychoanalyse van Freud. Vertaald naar vandaag: we weten heus dat het klimatologische leefmilieu zoals we dat kennen, niet eeuwig blijft bestaan wanneer we doorgaan op dezelfde voet als nu.

Dat maakt de 'natuur' ook niet zoveel uit, ongeïnteresseerd en onverschillig als ze is tegenover de mens, maar voor de mens betekent het uiteindelijk een catastrofe. Dat weet iedereen. Maar zou het vinden van 'nog meer feiten' hierover de 'sceptici' veranderen in *believers*? En zijn wij niet allemaal een beetje sceptisch – in ons onbewuste?

De wat zoetsappige boodschap van *the Untouchables* was natuurlijk, dat het veel pijn kost maar dat men samen moet werken en dat alleen het uitstralen van een gezamenlijk 'vertrouwen' de burger uiteindelijk kan overtuigen dat het ook 'anders' kan.

Zoetsappig, maar ook noodzakelijk voor de wetenschap als instituut, wist ook Freud. Want ook al wordt van hem geregeld beweerd dat hij een 'meester van de argwaan' zou zijn, toch schreef hij in de *Toekomst van een illusie*: "Men klaagt over de onzekerheid van de wetenschap, dat ze thans als wet verkondigt wat de volgende generatie als dwaling onderkent en door een nieuwe wet van al even korte geldigheidsduur vervangt. Maar dat is onbillijk en deels onwaar. De veranderingen in de wetenschappelijke opvattingen betekenen ontwikkeling en vooruitgang, geen omwenteling."

In de prachtige geschiedenis van het denken over 'objectiviteit', getiteld *Objectivity* en geschreven door Lorraine Daston en Peter Galison uit 2007 wordt betoogd dat objectiviteit in elk geval in de negentiende eeuw veel meer behelsde dan keurig de wereld beschrijven. Objectiviteit betekende behalve logos ook ethos en pathos; een manier van leven en een levenswijze om voor op te komen. Kennis van de wereld was iets om voor te vechten, desnoods met de dood tot gevolg. Wat ik maar wil zeggen: objectiviteit of liever 'wetenschap' is reeds een ethiek en dus ook de inzet van politiek. *Are you willing to cross Capone?* Žižek in elk geval wel.

Daan Rutten, oktober 2011